ผลงานสร้างสรรค์การแสดงแห่งความจงรักภักดี

Creative Performance of Royalty

Received: March 13, 2019
Revised: August 8, 2019
Accepted: August 9, 2019

ศราวุธ จันทรขำ (Sarawut Juntarakam)**

บทคัดย่อ

งานวิจัยสร้างสรรค์ ชุด ผลงานสร้างสรรค์การแสดงแห่งความจงรักภักดี ต่อพระบาทสมเด็จพระบรม - ชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ถึง พ.ศ. 2562 จำนวน 15 ชุดการแสดง ของมหาวิทยาลัยพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินมาตรฐานและพัฒนาผลงานทางด้านศิลปะการแสดง เพื่อใช้ในการเฉลิมพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์ การวิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ คติความเชื่อ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี ดนตรี ศิลปะการแสดง แล้วนำมาเป็นข้อมูลและแรงบันดาลใจในการกำหนดแนวคิด องค์ประกอบการแสดง ตลอดจนถึง บทประพันธ์ กระบวนท่ารำ เครื่องแต่งกาย บทเพลง ดนตรี รูปแบบการแปรแถว แล้วทำการออกแบบ พัฒนาแบบ และปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดให้ประณีตงดงาม มีรูปแบบและสัญลักษณ์เป็นไปตามความหมายแห่งประเพณีนิยม เพื่อนำไปแสดงในพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา หรือพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ และทำการประเมินผลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มศิลปินแห่งชาติหรือผู้มีความเชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดง กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น และกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ สุดท้ายจึงได้ผลงานที่สร้างสรรค์ซึ่งผ่านการสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมกับการเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ โดยคงคุณค่าแห่งอดีตด้วยการวิจัยศิลปกรรมศาสตร์

คำสำคัญ : การแสดงรำถวายพระพร

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
Associate Professor., Depatment of Performing Arts, School of Architecture and Fine Art, University of Phayao. , artcenter.pyo@gmail.com, 0896421680

Abstract

This creative research is the series of performance entitled “Creative Performance of Royalty. The entire series of performance focused on the benedictions to the royal family and the remembrance of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great**,** Her Majesty Queen Sirikit, the Queen Mother, His Majesty King Maha Vajiralongkorn Phra Vajiraklaochaoyuhua and Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn. The Performances series of the Phayao University was gradually designed and generated during 2009-2019 and it consisted of 15 performances. The main purpose of the series was for assessing for the performance standard and developed the performance quality. It also aimed for praising and celebrating the highly respect Thai Royal family. The research explored all types of document, the royal biography, royal multifarious duties, believes, customs, tradition, music, and performances. Based on the abovementioned concepts and information, it inspired the creative performances which can be perceived and appreciated through the elements of the performances. These concepts have been distilled into poems, dancing postures, costumes, songs, music and row arranging pattern. The postures of the dances were designed, developed and revised based on old Thai tradition. The postures signified and symbolised Thai traditions and beliefs. The series of performance could be performed in Royal birthday ceremonies or the royal cremation ceremony. The performance was broadcasted through television and evaluated by the stakeholders. The performances were; for instance, assessed by, respectful national artists and the dance performance experts, local academics and general audiences. Finally, the creative performances was ultimately derived which it is appropriate for celebrating and blessing our Thai Royal Family. It could also sustain and succeed the priceless traditional arts via Fine Arts research approach.

Keywords: Thai Classical Dance for Blessing

บทนำ

การแสดงรำถวายพระพรในที่นี้ เป็นการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงทางนาฏศิลป์ไทยที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อแสดงเจตนารมณ์ และแนวความคิดของกลุ่มคน ที่ต้องการนำเสนอรูปแบบความคิดผ่านการแสดงสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ไทย การสร้างสรรค์การแสดงจึงเป็นการประดิษฐ์นาฏศิลป์ไทยที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจ โดยอาจมีการอ้างอิงถึงบุคคล ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและสังคม ในการสร้างสรรค์สิ่งที่แปลกใหม่ขึ้นมา เนื้อหาของการแสดงจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสถานการณ์นั้น ๆ เช่นการแสดงรำถวายพระพรเพื่อเฉลิมฉลองพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ รวมถึงบุคคลสำคัญ ในสถาบันพระมหากษัตริย์ ฯลฯ การสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ไทย “รำถวายพระพร” จึงมีบทบาทความสำคัญต่อการแสดง เจตนารมณ์ ความคิด ความเชื่อถือ และการตระหนักถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะนำเสนอผ่านการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงทางนาฏศิลป์ไทย อันเป็นศิลปะการแสดงประจำชาติไทยที่แสดงเอกลักษณ์และวัฒนธรรม ที่ถ่ายทอดผ่านการแสดง ก่อให้เกิดเป็นการแสดงรำถวายพระพรที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ เพื่อการเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่พสกนิกรชาวไทยทุกคนได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ของสถาบันพระมหากษัตริย์

การรำถวายพระพรเป็นการทำนุบำรุง ในแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ไทยตามแบบอย่างของสถาบันพระมหากษัตริย์ อีกทั้งยังเป็นการถวายพระพร เพื่อตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ การรำถวายพระพรจึงเปรียบได้ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ที่นำเสนอผ่านการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่ทำให้เกิดนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ชิ้นใหม่ขึ้นมาให้ตอบสนองความต้องการของสังคม

ผู้สร้างสรรค์จึงได้ให้ความสำคัญกับผลิตผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ไทยตามแนวทางของสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อเป็นตัวแทนถวายความจงรักภักดีแด่สถาบันพระมหากษัตริย์ ผ่านการประดิษฐ์ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะการแสดง ตามมุ่งเน้นเรื่องการทำนุบำรุงภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น สู่สากล ตามปณิธานของมหาวิทยาลัยพะเยา “ปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน”

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อประเมินมาตรฐาน และพัฒนาผลงานทางด้านศิลปะการแสดง เพื่อใช้ในการเฉลิมพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์

วิธีวิจัย

ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการศึกษาหาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและวารสารต่าง ๆ ลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญ เก็บรวบรวมการแสดงจากสื่อต่าง ๆ และประมวลข้อมูล มาบูรณาการเป็นผลงานสร้างสรรค์ และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้ทฤษฎีหลักการประกอบสร้างงานศิลปกรรม ของศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ราชบัณฑิตสาขานาฏกรรม มาเป็นแนวทางในการสร้างงาน ซึ่งมี 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1.การกำหนดแนวคิด(design conception) 2.การออกแบบร่าง(design exploration) 3.การพัฒนาแบบ(design development) 4.การประกอบสร้าง(design construction) 5.การเก็บรายละเอียด (design refinement) 6.การนำเสนอผลงาน (design presentation) และ 7.การประเมินผล(design evaluation)

ผลการวิจัย

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงแห่งความจงรักภักดี เป็นการสร้างสรรค์การแสดงรำถวายพระพร การแสดงน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร การแสดงรำถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และการแสดงรำถวายพระพรสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2552 ถึง พ.ศ. 2562 ของมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อสรรเสริญพระเกียรติคุณ และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยนำเสนอรูปแบบความคิดผ่านการสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะการแสดง จำนวน 15 ชุดการแสดง คือ

1. การแสดงรำถวายพระพรและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เมื่อครั้งดำรงพระราชอิสริยยศเป็น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อพุทธศักราช 2554 ถึง 2560 จำนวน 4 ชุดการแสดง คือ

1.1 การแสดง ชุด “ม.พะเยานบสักกา 84 พรรษาปูจาองค์พ่อเจ้า”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 5 ธันวาคม 2554

1.2 การแสดง ชุด “เฉลิมพระชนมพรรษา ฉลองกฤษดาพระทรงชัย”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 5 ธันวาคม 2557

1.3 การแสดงชุด “พระบาทเจ้าเถลิงรัช ไทยพิพัฒน์วัฒนาสถาพร”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 5 ธันวาคม 2558

1.4 การแสดง ชุด “ชาวพะเยาร้อยดวงใจ น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ”
เนื่องในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพิธีพระราชทานเพลิง 24 ตุลาคม 2560

2. การแสดงรำถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อครั้งดำรงพระราชอิสริยยศเป็น สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อพุทธศักราช 2552 ถึง 2560 จำนวน 7 ชุดการแสดง และเมื่อเฉลิมพระปรมาภิไธย ทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระนาง

เจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อพุทธศักราช 2562 จำนวน 1 ชุดการแสดง รวมทั้งสิ้น 8 ชุดการแสดง คือ

2.1 การแสดง ชุด “ขวัญแผ่นดิน”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 12 สิงหาคม 2552

2.2 การแสดง ชุด “อุ่นบุญญาพระบารมี”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 12 สิงหาคม 2553

2.3 การแสดง ชุด “พราหมณียา วัธยายมนตรา อาศิรวาท”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 12 สิงหาคม 2555

2.4 การแสดง ชุด “นบปูจาพระแม่ฟ้ามิ่งแก้ว”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 12 สิงหาคม 2557

2.5 การแสดงชุด “พระกรณีฯ...พระบารมีแห่งแผ่นดิน”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 12 สิงหาคม 2558

2.6 การแสดงชุด “มหาเทวสตรีประทานพร”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 12 สิงหาคม 2559

2.7 การแสดงชุด “พระมิ่งขวัญปวงประชานิรันดร”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 12 สิงหาคม 2561

2.8 การแสดงชุด “ระบำซอถวายพระพร”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 12 สิงหาคม 2562

3. การแสดงรำถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองราชย์สืบราชสันตติวงศ์เป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 10 แห่งราชวงศ์จักรี พระองค์ทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เมื่อพุทธศักราช 2561 จำนวน 1 ชุดการแสดง และหลังจากพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย พร้อมทั้งเฉลิมพระปรมาภิไธย เป็นพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพุทธศักราช 2562 จำนวน 1 ชุดการแสดง รวมทั้งสิ้น 2 ชุดการแสดง คือ

3.1 การแสดง ชุด “จตุรทิศพิพิธพรชัย”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 28 กรกฎาคม 2561

3.2 การแสดง ชุด “ฉุยฉายถวายพระพร วชิราลงกรณพระบารมี”
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 28 กรกฎาคม 2562

4. การแสดงรำถวายพระพรสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งดำรงพระราชอิสริยยศเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อพุทธศักราช 2558 จำนวน 1 ชุดการแสดง คือ การแสดงชุด “หกสิบพระชนมพรรษา ปวงประชาน้อมภักดี” เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 2 เมษายน 2558

1. การกำหนดแนวคิด(design conception)

แนวคิดในการแสดง เป็นการเทิดพระเกียรติ มาอำนวยอวยพรให้เกิดสวัสดิมงคล เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบการแสดงของไทยที่สื่อความหมายการสรรเสริญ เทิดพระเกียรติ ถวายพระพร หรืออำนวยอวยพร มาเป็นต้นแบบ ในการสร้างสรรค์ได้แก่

1. การละเล่นของหลวง ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น ระเบ็ง โมงคลุ่ม กุลาตีไม้

2. การแสดงเบิกโรง เช่น รำกิ่งไม้เงินทองบทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

3. ระบำในโขน-ละคร มี 2 รูปแบบ คือ แบบบทพระราชนิพนธ์ และแบบกรมศิลปากรได้ประดิษฐ์ขึ้นใหม่

3.1 แบบบทพระราชนิพนธ์ เช่น ระบำพัธวิสัย บทพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

3.2 แบบกรมศิลปากร การแสดงที่กรมศิลปากรได้ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ เช่น ระบำเทพบันเทิง ระบำย่องหงิด ระบำอู่ทอง

4. การแสดงรำถวายพระพรของกรมศิลปากร เช่น บทรำถวายพระพรในวโรกาสพระบาทสมเด็จ-พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ ทรงจัดงานต้อนรับ สมเด็จพระราชินีนาถมาร์เกรเธอ- ที่ 2 แห่งเดนมาร์ก เจ้าชายเฮนริก พระสวามี เจ้าชายเฟรเดอริก มกุฎราชกุมาร และพระราชอาคันตุกะรำถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมายุ 80 พรรษา รำถวายพระพรสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในโอกาสเจริญพระชนมายุ 50 พรรษา

2. การออกแบบร่าง(design exploration)

จากการกำหนดแนวคิด และความเชื่อของไทย ผู้วิจัยจึงได้มีการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำสร้างสรรค์ในรูปแบบศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยและศิลปะการแสดงพื้นเมืองล้านนา โดยมี 3 รูปแบบ คือ 1.เทพเจ้า ออกแบบตามคติความเชื่อแบบเทวราชา คือ กษัตริย์ทรงเป็นสมมุติเทพ ได้แก่ เทวสตรี เทพบุตร เทพธิดา 2. นักบวช คือ พราหมณี เป็นวรรณะหนึ่งในแนวคิดศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ทำหน้าที่ผู้สืบทอดความรู้ในคัมภีร์พระเวท ในการอัญเชิญพระผู้เป็นเจ้า และทวยเทพต่าง ๆ 3.บุคคลธรรมดา คือ สตรีนางในราชสำนัก ชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในล้านนา และจังหวัดพะเยา แสดงถึงพสกนิกร

3. การพัฒนาแบบ(design development)

เป็นการบูรณาการองค์ความรู้มาเป็นปัจจัยทางข้อมูลและแรงบันดาลใจ ในการกำหนดแนวคิด รวมถึงองค์ประกอบการแสดง เพื่อออกแบบเป็นการแสดง อันได้แก่ บทประพันธ์ กระบวนท่ารำ เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง เพลงและดนตรี รูปแบบการแปรแถว

1. บทประพันธ์ เป็นวรรณกรรมที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ประกอบการแสดง เนื้อหาบทประพันธ์กล่าวถึงการถวายพระพรชัยมงคล พระมหากรุณาธิคุณและพระราชกรณียกิจ ตลอดจนอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้โปรดอภิบาลรักษา ให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน โดยผู้แสดงจะต้องร่ายรำไปตามบทคำร้อง ทำนอง เพื่อถ่ายทอดความหมายของการแสดง จากบทประพันธ์

2. กระบวนท่ารำ เป็นการสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวท่าทาง โดยคำนึงการสื่อความหมาย ให้ตรงกับบทประพันธ์ หรือบทร้อง ใช้หลักศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยและศิลปะการแสดงพื้นเมืองล้านนาเป็นหลักในการออกแบบ

3. เครื่องแต่งกาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการแสดง เป็นส่วนเติมเต็มที่ทำหน้าที่ ให้การแสดงสมบูรณ์ขึ้น โดยจะกำหนดถูกในลำดับแรก เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิด องค์ประกอบ ซึ่งแบ่งเป็นสถานภาพผู้แสดงและสีที่ใช้ในเครื่องแต่งกาย

4. อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง ใช้อุปกรณ์เสริมความเป็นสิริมงคลในการแสดง

5. เพลงและดนตรีประกอบการแสดง เพลงและดนตรีเป็นส่วนสำคัญของการแสดง โดยเฉพาะเสียงและวิธีการบรรเลง ซึ่งเพลงและดนตรีเป็นเครื่องมือมีหน้าที่สร้างอารมณ์ในการสื่อความหมาย ที่สอดรับกับแนวคิด และรูปแบบการแสดง

6. รูปแบบการแปรแถว เป็นการเพิ่มความน่าสนใจในการแสดง โดยใช้รูปแบบจากทรงเลขาคณิตเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์

ตัวอย่างชุดการแสดงรำถวายพระพรและการแสดงน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

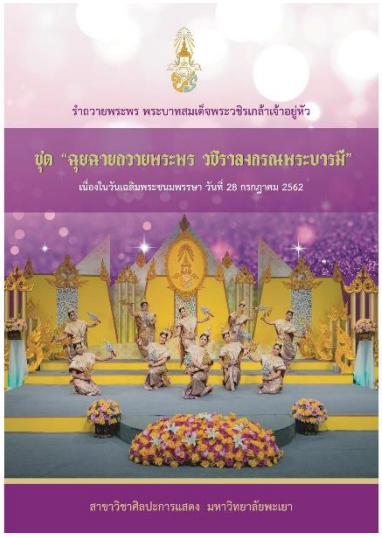
รูปที่ 1 การแสดงรำถวายพระพรและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

รูปที่ 2 การแสดงรำถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

รูปที่ 3 การแสดงรำถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

รูปที่ 4 การแสดงรำถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

4. การประกอบสร้าง(design construction)

เป็นกระบวนการสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดงในแต่ละชุด อันประกอบด้วย บทประพันธ์ ผู้แสดง กระบวนท่ารำ เครื่องแต่งกาย เพลงและดนตรีประกอบการแสดง รูปแบบการแปรแถว รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง ประกอบด้วย

1. บทประพันธ์ เป็นการประพันธ์ มีด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ ประเภทบทร้องกรองแบบไทย ประเภทบทร้อยกรองแบบล้านนา ดังนี้

1.1 บทร้องกรองแบบไทย ประกอบไปด้วยร่ายและกลอนแปด จำนวน 3 บท เนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ช่วง

ช่วงที่ 1 เป็นการอัญเชิญเทพเจ้ามาประทานพร หรือถวายพระพรชัยมงคล

ช่วงที่ 2 เป็นการสรรเสริญพระเกียรติคุณ พระอัจฉริยภาพ พระราชกรณียกิจต่าง ๆ

ช่วงที่ 3 เป็นการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โปรดอภิบาลรักษา ให้ทรงเกษมสำราญ เจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน พระเกียรติคุณแผ่ไพศาลทุกทิศานุทิศ

1.2 บทร้อยกรองแบบล้านนา ประกอบไปด้วย บทกะโลงและบทค่าวซอ โดยขึ้นต้นด้วยการขับโคลงในล้านนาเรียกว่าการอื่อกะโลง และต่อด้วย ค่าวซอ หมายถึง การขับร้องบทค่าวประกอบเพลงในทำนองต่าง ๆ ได้แก่ ซอเงี้ยว ซออื่อ จำนวน 3 บท ถึง 5 บท เนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ช่วง

ช่วงที่ 1 เป็นการถวายพระพรชัยมงคล

ช่วงที่ 2 เป็นการสรรเสริญพระเกียรติคุณ พระอัจฉริยภาพ พระราชกรณียกิจต่าง ๆ

ช่วงที่ 3 อัญเชิญอานุภาพแห่งพระรัตนตรัย ได้โปรดอภิบาลรักษา ให้ทรงเกษมสำราญเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน พระเกียรติคุณแผ่ไพศาลทุกทิศานุทิศ

2. กระบวนท่ารำ เป็นการสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวท่าทาง โดยคำนึงการสื่อความหมาย ให้ตรงกับบทประพันธ์ หรือบทร้อง มีด้วยกัน 2 รูปแบบ ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทย และศิลปะการแสดงพื้นเมืองล้านนา

2.1 ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทย อันได้แก่

2.1.1*ท่ารำจากแม่บท และระบำมาตรฐาน* คือ ท่ารำแม่ท่ามาตรฐานในการปฏิบัติใช้ปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย บรมครูทางด้านนาฏศิลป์ไทยได้ประดิษฐ์ขึ้น ให้สอดคล้องกับบทร้องที่กำหนดการเรียกชื่อท่ารำต่าง ๆ เช่น ท่าอัมพร หมายถึง ความยิ่งใหญ่เกรียงไกร ท่าเทพพนม หมายถึง การเคารพกราบไหว้

2.1.2 *ท่ารำจากภาษาท่า* คือ ที่แสดงความหมายตามภาษาท่าในนาฏศิลป์ เช่น ท่าโกยมือ หมายถึงการเกื้อกูล ความเกื้อหนุน ท่าชี้ลงพื้น หมายถึง แผ่นดิน

2.1.3 ท่ารำที่แสดงสัญลักษณ์ในความหมายหรือองค์กร

2.2 ศิลปะการแสดงพื้นเมืองล้านนา อันได้แก่ ฟ้อนแง้น ฟ้อนก๋ายลาย ฟ้อนเจิง ตบมะผาบมาผสมผสาน

3. เครื่องแต่งกาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการแสดง เป็นส่วนเติมเต็มที่ทำหน้าที่ การแสดงสมบูรณ์ขึ้น ผู้ชมสามารถเข้าใจและเข้าถึง ว่าผู้ทำการแสดงนั้น มีสถานภาพ บุคลิกภาพรวมถึงยุคสมัยอย่างไร ผ่านเครื่องแต่งกาย ที่ผู้แสดงสวมใส่ ดังนั้นผู้สร้างสรรค์ จึงสร้างสรรค์ตามแนวความคิดแต่ละชุดการแสดง เพื่อให้เกิดความเอกภาพ และความสมดุลในชุดการแสดง ซึ่งแบ่งเป็น รูปแบบเครื่องแต่งกาย และสีที่ใช้บนเครื่องกาย

3.1 รูปแบบเครื่องแต่งกาย แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ

3.1.1 เทพเจ้า เป็นออกแบบที่นำแบบอย่างมาจาก เทพบุตร เทพธิดาใน จิตรกรรมประติมากรรมของไทย ร่วมกับแนวคิดการแต่งกายแบบ โขน-ละครไทย

3.1.2 นักบวช คือ พราหมณี ออกแบบจากการศึกษาการแต่งกายของพราหมณ์ ร่วมกับแนวคิดการแต่งกายแบบ โขน-ละครไทย ที่ต้องการสื่อให้เห็นถึงการแสดงที่มีความงดงามตามเอกลักษณ์ของการแสดงเทิดพระเกียรติ มีอุณาโลมแดงบนหน้าผากเพื่อสื่อถึงพราหมณี

3.1.3 บุคคลธรรมดา ได้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ แบบราชสำนัก และแบบชาติพันธุ์ ได้แก่

1) แบบราชสำนัก จะประกอบด้วย แบบสตรีนางในราชสำนัก โดยห่มสไบพลีท และห่มสไบกรองทองทับ นุ่งผ้าจีบหน้านาง แบบเทพีคู่หาบในพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ แบบชุดไทยพระราช-นิยมของสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ

2) *แบบชาติพันธุ์* จะประกอบด้วย ชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในล้านนา และจังหวัดพะเยา เช่น การแต่งกายของสตรีไทเขิน หรือไตขึน ซึ่งเป็นชาติพันธุ์จากเมืองเชียงตุงที่ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในอาณาจักรล้านนาตั้งแต่สมัยพระเจ้ากาวิละ เสื้อที่สวมใส่จะเรียกว่า เสื้อปั๊ด นิยมตัดด้วยผ้าฝ้าย ผ้าไหม หรือแพรจีน ผ้าซิ่นที่สวมใส่จะมีลักษณะพิเศษ คือ มีการปักลายดอกสะบันงา หรือดอกบัว ปักด้วยไหม ดิ้นเงิน หรือดิ้นทอง ตกแต่งด้วยเม็ดเงินเล็กๆเรียกว่า หมากดาวเงิน ต่อกับตัวซิ่นลายขวางทอสลับสีด้วยไหม หรือฝ้าย กับดิ้นเงิน ดิ้นทอง เรียกว่า ซิ่นไหมคำ

3.2 สีที่ใช้บนเครื่องกาย

สี เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแต่งกาย สีมีคุณสมบัติทางจิตวิทยา เพราะเป็นระบบแทนสัญลักษณ์ส่งผลต่อความรู้สึกของมนุษย์ ในผลงานสร้างสรรค์ จึงเลือกใช้สีของเครื่องแต่งกายที่สื่อความหมาย เพื่อให้เหมาะสมกับการแสดง จึงแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

3.2.1 กลุ่มสีประจำพระชนมวาร เป็นวัฒนธรรมความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากฮินดู เป็นการกำหนดสีประจำแต่ละวันจากเทพที่ปกป้องวันนั้นๆ หรือเทพนพเคราะห์ ได้แก่ สีฟ้า สีม่วง

สีฟ้า เป็นสีประจำพระองค์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี-พันปีหลวง

สีม่วง เป็นสีประจำพระองค์ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

3.2.2 กลุ่มสีประจำหน่วยงานหรือองค์กร เป็นวัฒนธรรมการใช้สี แทนสื่อ หรือสัญลักษณ์ประจำองค์กรต่างๆ ได้แก่ สีชมพูบานเย็น สีทอง สีม่วง

สีชมพูบานเย็น เป็นสีประจำจังหวัดพะเยา สื่อถึงพสกนิกรในจังหวัดพะเยามาแสดงความจงรักภักดี

สีทอง เป็นสีประจำมหาวิทยาลัยพะเยา สีบ่งบอกถึงความเจริญงอกงาม

สีม่วง เป็นสีประจำมหาวิทยาลัยพะเยา โดยมาจากการผสมสี ระหว่างสีแดงที่หมายถึง ชาติ และสีน้ำเงิน ที่หมายถึง พระมหากษัตริย์ สื่อถึงพสกนิกรในมหาวิทยาลัยพะเยา มาแสดงความจงรักภักดี

3.2.3 กลุ่มสีตามชาติพันธุ์ เป็นที่เครื่องแต่งกายประจำชาติพันธุ์นั้น ยกตัวอย่าง เช่น ชาติพันธุ์เมี่ยน ผู้ชายจะสวม สวมเสื้อสีดำป้ายข้าง เดินขอบด้วยสีแดงเลือดหมู นุ่งกางเกงขาก๊วยสีดำ ประดับเครื่องประดับเงิน ผู้หญิง สวมเสื้อสีดำรอบคอมีไหมพรมรอบคอ นุ่งกางเกงมีผ้าปิดด้านหน้าปักลาย มัดเอว และโพกหัวด้วยผ้าสีดำ ประดับเครื่องประดับเงิน ซึ่งการแต่งกายลักษณะดังกล่าวถือเป็นสีสุภาพ สามารถเข้าร่วมงานพิธีต่าง ๆ ได้

3.2.4 กลุ่มสีตามผู้แสดง เป็นสีที่ผู้แสดงสวมใส่ แล้วสื่อถึงตัวแสดงนั้นๆ เช่น พระอุมา จะใส่ชุดยืนเครื่องของตัวนาง ห่มผ้าห่มนางสีขาว ขลิบเหลือง นุ่งผ้าสีขาว พระแม่คงคา ห่มผ้าห่มนางสีฟ้า ขลิบชมพู นุ่งผ้าสีฟ้า

3.2.5 กลุ่มสีตามขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นสีที่ใช้ในตามเชื่อ และประเพณีปฏิบัติ เช่น สีดำ เพื่อใช้ในการถวายความอาลัย และน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ สีเครื่องแต่งกายให้อยู่ในสีสุภาพไว้ทุกข์ แต่ยังคงรูปแบบ 9 ชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในจังหวัดพะเยา

นอกจากการออกแบบเครื่องแต่งกาย และสีที่นำมาใช้ในการแสดงยังมีการแต่งหน้าทำผมประกอบการแสดง ดังเช่นมีการนำดอกไม้ประจำจังหวัดพะเยา คือ ดอกสารภีประดับศีรษะ หรือทรงผมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับชุดการแสดง หรือ ลวดลายบนนุ่งผ้าซิ่นตีนจกเป็นพญานาคซึ่งเป็นเป็นสัตว์หินพานต์มงคลตามคติความเชื่อของชาวล้านนา เพื่อความสมบูรณ์ในชุดการแสดงเพิ่มขึ้น

4. อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง ใช้อุปกรณ์เสริมความเป็นสิริมงคลในการแสดง ได้แก่ โคม หางนกยูง แว่นเทียน และใบมะตูม

4.1 โคมเทียน สื่อถึงพระอัจริยภาพของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นเหมือนแสงประทีปส่องสว่างในแผ่นดินไทย

4.2 หางนกยูง สื่อถึง การปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายหรืออัปมงคล

4.3 แว่นเทียน ใบมะตูม สื่อถึง พิธีเวียนเทียนทำขวัญ โดยจุดเทียนที่ติดบนแว่นเทียน วักแว่นเทียนเข้าหาตัว 3 ครั้ง ใช้มือขวาปัดควันออกไปข้างหน้า เพื่อให้สิริมงคลเข้าสู่บุคคลหรือสิ่งที่รับการเวียนเทียน แล้วส่งแว่นเทียนให้คนที่อยู่ถัดไปทางซ้ายต่อ ๆ ไปให้ครบรอบ และการป้องกันสิ่งชั่วร้ายหรืออัปมงคล

5. เพลงและดนตรีประกอบการแสดง จะมีด้วยกัน 2 รูปแบบ คือศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทย และศิลปะการแสดงพื้นเมืองล้านนา

5.1 ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทย จะใช้เพลงไทยเดิมที่มีความหมายมงคล หรือเพลงหน้าพาทย์ มาบรรจุในการแสดง ประกอบการบรรเลงวงปี่พาทย์เครื่องห้า โดยเรียงลำดับตามเนื้อหาการแสดง ดังนี้

5.1.1 เพลงที่ใช้สำหรับท่าออก มีด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ เพลงหน้าพาทย์ ได้แก่เพลงเหาะ เพลงบาทสกุณี เป็นเพลงหน้าพาทย์ ใช้สำหรับการเดินทางของเทพบุตร เทพธิดา หรือเพลงไทย อัตรา 2 ชั้น ที่มีความหมายมงคล

5.1.2 ช่วงถวายพระพรชัยมงคล และสรรเสริญพระเกียรติคุณ พระอัจฉริยภาพ พระราชกรณียกิจต่างๆ จะใช้เพลงที่มีความหมายมงคล ในอัตรา 2 ชั้น ได้แก่ เพลงมหาชัย เพลงเทวาประสิทธิ์ เพลงคำหวาน เพลงสะสม เพลงกระจอกทอง เพลงวิลันดา(ตัด) เพลงพยายาม เพลงขอมสุวรรณ เพลงเต่าเห่

5.1.3 ช่วงการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะใช้เพลงที่มีความหมายมงคล ในอัตรา 2 ชั้น ซึ่งจะเป็นคนละเพลงกับช่วงถวายพระพรชัยมงคล และสรรเสริญพระเกียรติคุณ หรือเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้เชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีความหมายในการอำนวยพรประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ การแสดงอิทธิฤทธิ์ ประกอบพิธีศักดิ์สิทธิ์เพื่อความสำเร็จ การแสดงการคารวะบูชาด้วยข้าวตอกดอกไม้ เพื่อบูชาชาเทพยดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครูอาจารย์ ได้แก่ เพลงตระนิมิต เพลงโปรยข้าวตอก เพลงตระบองกัน

5.2 ศิลปะการแสดงพื้นเมืองล้านนา จะใช้เพลงพื้นเมืองล้านนา ซึ่งเป็นทำนองเพลงเดิมมาเรียบเรียงใหม่ คือ เพลงมอญลำปาง ซึ่งเป็นเพลงที่ใช้ในพิธีไหว้ครูล้านนา และเพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ โดยใช้ทำนองเกริ่น ชื่อเพลง ขับกล่อมเจ้าองค์คำ และเพลงตวยลมชั้นเดียว ประกอบการบรรเลงวงดนตรีพื้นเมืองสะล้อ ซึง เพิ่มกลองเต้งทิ้ง เพื่อเสียงที่หนักแน่นในเสียงกลองและดนตรีประกอบการแสดง จะใช้วงดนตรีพื้นเมืองสะล้อ ซึง ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนของเครื่องดนตรีเพื่อดำเนินทำนองหลัก และส่วนของเครื่องดนตรีที่สื่อถึงสัญลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์

5.2.1 เพลงที่ใช้สำหรับท่าออก มีด้วยกัน 2 ลักษณะ เป็นการขับอื่อล้านนา เรียกว่า ขับอื่อกะโลง ใช้กับการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือการจ๊อยเป็นทำนองการขับขานของชาวล้านนา

5.2.2 ช่วงถวายพระพรชัยมงคล เป็นเพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ โดยเรียบเรียงเพลงทำนองให้เข้ากับชุดการแสดง คือ เพลงแขกเมือง เพลงตวยลมสองชั้น หรือเรียบเรียงเพลงทำนองขึ้นใหม่จากเพลงเดิมพร้อมประพันธ์ทำนองเพลงเชื่อม เพื่อความกลมกลืน ได้แก่ทำนองเพลงฟ้อนเงี้ยว และเพลงซออื่อ

ในบางชุดการแสดง จะมีการเพิ่มส่วนของเครื่องดนตรีที่สื่อถึงสัญลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยวนเพิ่ม เสียงวงกลองตึ่งโนง ไทลื้อ เพิ่ม เสียงปี่น้ำเต้าไทใหญ่ เพิ่ม เสียงกะโลก ชาวจีน เพิ่ม เสียงฉาบเครื่องเคาะจังหวะ ฉาบจีน ชาวเมี่ยน ม้ง เพิ่มเพิ่ม แคนม้ง ไทอีสาน ลาว เพิ่ม เสียงแคน พิณ เพื่อเพิ่มอรรถรสในการแสดง

6. รูปแบบการแปรแถว เป็นการใช้พื้นที่ในการแสดงระหว่างจำนวนผู้แสดงกับพื้นที่ให้สมดุลกันและเพิ่มความน่าสนใจให้กับการแสดง ลักษณะการแปรแถว แบบวงกลม แบบแถวเฉียง

5. การเก็บรายละเอียด(design refinement)

เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ทำให้งานสมบูรณ์โดยขั้นตอนในการทำงาน ได้แบ่งตามองค์ประกอบ การแสดงที่ได้กำหนดไว้ตอนต้น

1. บทประพันธ์ เป็นการปรับแก้บทประพันธ์ให้เหมาะสมกับแนวคิดและองค์ประกอบการแสดงยิ่งขึ้น โดยปรับเนื้อหาในคำประพันธ์ และระยะเวลาในการแสดง โดยข้อพึงระวังในการประพันธ์บทคือ เป็นบทที่เน้นถ้อยคำที่สละสลวย มีสัมผัสฉันทลักษณ์ แต่สื่อความหมายไม่ชัดเจน ไม่เหมาะสมกับกระบวนท่ารำ กำกวม หรือต้องใช้ท่าสื่อสัญลักษณ์มากจนเกินไป รวมถึงมีความหลากหลายในการ

2. กระบวนท่ารำ เป็นการสร้างสรรค์การเคลื่อนไหวท่าทาง โดยคำนึงการสื่อความหมาย ให้ตรงกับบทประพันธ์ หรือบทร้อง ใช้หลักศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยและศิลปะการแสดงพื้นเมืองล้านนา เป็นหลักในการออกแบบ และคำนึงถึงศักยภาพของผู้แสดงว่ามีมากน้อยเพียงใด หากใส่กระบวนท่ารำมากเกินไปจะเหมาะสมหรือไม่

3. เครื่องแต่งกาย เป็นการทดลองการตัดเย็บ จนถึงการสวมใส่ ว่ามีอุปสรรคหรือปัญหาอย่างไร เสริมสร้างสถานภาพ ผู้แสดง และความมั่นใจกับผู้แสดงได้มากน้อยเพียงใด

4. อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดง มีการทดสอบการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ว่ามีความเหมาะสมและสร้างความสนใจหรือสื่อความหมายของการแสดงได้มากน้อยเพียงใด มีการนำมาใช้ในช่วงใด และเก็บอย่างไร

5. เพลงและดนตรีประกอบการแสดง ทำนองเพลงที่ใช้มีความเร็วหรือช้าเกินไปหรือไม่อย่างไร ควรเชื่อมทำนองหรือลดในการแสดงช่วงใด คุณภาพเสียงมีคุณภาพคมชัดหรือยัง ควรเพิ่มหรือลดเครื่องดนตรีชิ้นไหนเพิ่มเพิ่มอรรถรสในการฟัง

6. รูปแบบการแปรแถว เป็นการเพิ่มความน่าสนใจในการแสดง ควรลดหรือเพิ่มการแสดงช่วงใดหรือช่วงใดที่การแปรแถวทำให้สื่อการแสดงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

โดยการเก็บรายละเอียด ทั้งหมดต้องสอดรับกับแนวคิด และรูปแบบการแสดง เพื่อให้การสื่อความหมาย ได้อย่างเหมาะสม และไปในทิศทางเดียวกัน

6. การนำเสนอผลงาน (design presentation)

ในการแสดง หรือการนำเสนอผลงานเพื่อเผยแพร่ ได้แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ นำเสนอในรูปแบบการแสดง และนำเสนอในรูปแบบการประกวด

1. นำเสนอในรูปแบบการแสดง ในแต่ละชุดการแสดงจะมีการนำเสนอแบ่งเป็น 3 หัวข้อ คือ

1.1 บันทึกเทปรำถวายพระพรฯ ณ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ (ช่อง 11)

1.2 พิธีถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม และ 12 สิงหาคม ในส่วนของจังหวัดพะเยา ณ ศาลาประชาคม หรือ ข่วงวัฒนธรรม และในส่วนของเทศบาลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ณ อาคารอเนกประสงค์ สำนักงานเทศบาลตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ยกเว้น การแสดง ชุด “ชาวพะเยาร้อยดวงใจ น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ” แสดงในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช วันที่ 26 ตุลาคม 2560 ณ พระเมรุมาศจำลอง ริมกว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา

1.3 งานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในโอกาสต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น งานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา งานดนตรีไทยอุดมศึกษา งานสืบสานตำนานไทลื้อ

2. นำเสนอในรูปแบบการประกวด จำนวน 4 ครั้ง ได้รับรางวัล คือ

2.1 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในการประกวดนาฏศิลป์สร้างสรรค์ งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ครั้งที่ 61 ระดับประเทศ การแสดงชุด “ม.พะเยานบสักกา 84 พรรษาปูจาองค์พ่อเจ้า” วันที่ 24-27 มกราคม 2555 ณ ศูนย์แสดงสินค้า เมืองทองธานี ผู้วิจัยได้ถ่ายทอดการแสดงชุดนี้ให้กับโรงเรียนพะเยาพิทยาคม

2.2 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ประกวดนาฏศิลป์ไทย ระดับมัธยมศึกษา การแสดงชุด “พราหมณียา วัธยายมนตรา อาศิรวาท”จัดโดยสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร วันที่ 8 สิงหาคม 2555 ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งผู้วิจัยได้ถ่ายทอดการแสดงชุดนี้ให้กับโรงเรียนพะเยาพิทยาคม

2.3 ได้รับรางวัลชนะเลิศ ถ้วยพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ การแสดงรำถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ชุด “นบปูจาพระแม่ฟ้ามิ่งแก้ว” ในโครงการประกวดนาฏศิลป์ไทย ระดับมัธยมศึกษา จัดโดยสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร วันที่ 6 สิงหาคม 2557 ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยในครั้งนี้ทางสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ ได้ถ่ายทอดการแสดงชุดนี้ให้กับโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ผ่านการบูรณาการการเรียนการสอน กิจกรรมนิสิตและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

2.4 รางวัลชนะเลิศ ในการประกวดรำถวายพระพร และรำวงมาตรฐานถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯสยามบรมราชกุมารี การแสดงรำถวายพระพรสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ชุด“หกสิบพระชนมพรรษา ปวงประชาน้อมภักดี” จัดโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ในวันที่ 21 มีนาคม 2558 ณ ห้างสรรพสินค้าโรบินสัน จังหวัดสุพรรณบุรี และเข้ารับถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯ พร้อมทั้งบันทึกเทปรำถวายพระพรฯ เพื่อเผยแพร่ ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร วันที่ 29 กรกฎาคม 2558

รูปที่ 5 การประกวดรำถวายพระพร และรำวงมาตรฐาน จัดโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ในวันที่ 21 มีนาคม 2558 ณ ห้างสรรพสินค้าโรบินสัน จังหวัดสุพรรณบุรี

รูปที่ 6 เข้ารับถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯสยามบรมราชกุมารี พร้อมทั้งบันทึกเทปรำถวายพระพรฯ เพื่อเผยแพร่ วันที่ 29 กรกฎาคม 2558 ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร

7. การประเมินผล(design evaluation)

การประเมินผล ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ประเมินออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น และกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีหัวข้อการประเมินที่แตกต่างกัน ตามความเชี่ยวชาญและชำนาญการในแต่ละกลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 5 ท่าน

1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คือ ศิลปินแห่งชาติหรือผู้มีความเชี่ยวชาญด้านศิลปะการแสดง ในกลุ่มนี้จะมีการประเมินใน 3 หัวข้อหลัก คือ

1.1 แนวคิดในการแสดง

1.2 องค์ประกอบการแสดง มีหัวข้อย่อย คือ บทประพันธ์ กระบวนท่ารำ เครื่องแต่งกาย เพลงและดนตรี รูปแบบการแปรแถว

1.3 ผลการประเมินภาพรวมการแสดง

ผลการประเมินผลกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้ง 15 ชุดการแสดง พบว่า ผลการประเมินแนวคิดในการแสดงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

2. กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น ได้แก่ ครู อาจารย์ที่สอนในกลุ่มสาระศิลปะ วิชานาฏศิลป์ หรือชุมนุมนาฏศิลป์ จากสถาบันการศึกษาในจังหวัดพะเยา ในกลุ่มนี้จะมีการประเมินใน 3 หัวข้อหลัก คือ

2.1 แนวคิดในการแสดง

2.2 องค์ประกอบการแสดง มีหัวข้อย่อย คือ บทประพันธ์ กระบวนท่ารำ เครื่องแต่งกาย เพลงและดนตรี รูปแบบการแปรแถว

2.3 ผลการประเมินภาพรวมการแสดง

ผลการประเมินผลกลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น ทั้ง 15 ชุดการแสดง พบว่า ผลการประเมินแนวคิดในการแสดง มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

3. กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ ได้แก่ ปลัดจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม นายกเทศมนตรีเมืองพะเยา และเลขานุการนายกเทศมนตรีเมืองพะเยา ในกลุ่มนี้จะมีการประเมินใน 6 หัวข้อหลัก คือ

3.1 แนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดง

3.2 องค์ประกอบการแสดง (บทประพันธ์,กระบวนท่ารำ,เครื่องแต่งกาย,เพลงและดนตรีประกอบการแสดง,รูปแบบการแปรแถว)

3.3 การแสดงสามารถสื่อถึงการเทิดพระเกียรติ

3.4 ความเหมาะสมของการแสดง

3.5 ความพอใจและประทับใจในการแสดง

3.6 เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่นจังหวัดพะเยา

ผลการประเมินผลกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ ทั้ง 15 ชุดการแสดง พบว่า ผลการประเมินแนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดง มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

สรุปผล

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงแห่งความจงรักภักดี เป็นสร้างสรรค์ผลงานเพื่อเทิดพระเกียรติ และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ผ่านการสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะการแสดง จำนวน 15 ชุดการแสดง โดยเป็นการแสดงรำถวายพระพรและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 4 ชุดการแสดง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง จำนวน 8 ชุดการแสดง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวน 2 ชุดการแสดง และสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 1 ชุดการแสดง โดยผู้สร้างสรรค์ได้ทำการศึกษาหาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและวารสารต่าง ๆ และการลงพื้นที่เก็บข้อมูล การสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญ และชมการแสดงจากสื่อต่าง ๆ มาเก็บรวบรวม และประมวลข้อมูล มาบูรณาการเป็นผลงานสร้างสรรค์ และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้ทฤษฎีหลักการประกอบสร้างงานศิลปกรรมของศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์

การกำหนดแนวคิด(design conception) เป็นการเทิดพระเกียรติ มาอำนวยอวยพรให้เกิดสวัสดิมงคล เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบการแสดงของไทยที่สื่อความหมายการสรรเสริญเทิดพระเกียรติ ถวายพระพรหรืออำนวยอวยพร มาเป็นต้นแบบ

การออกแบบร่าง(design exploration) เป็นการกำหนดแนวคิด และความเชื่อของไทย ผู้สร้างสรรค์จึงได้มีการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำสร้างสรรค์ในรูปแบบศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยและศิลปะการแสดงพื้นเมืองล้านนา โดยมี 3 รูปแบบ คือ เทพเจ้า นักบวช และ บุคคลธรรมดา

การพัฒนาแบบ(design development) เป็นการบูรณาการองค์ความรู้มาเป็นปัจจัยทางข้อมูลและแรงบันดาลใจ ในการกำหนดแนวคิด รวมถึงองค์ประกอบการแสดง เพื่อออกแบบเป็นการแสดง

การประกอบสร้าง(design construction) เป็นกระบวนการสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดงในแต่ละชุด อันประกอบด้วย บทประพันธ์ ผู้แสดง กระบวนท่ารำ เครื่องแต่งกาย เพลงและดนตรีประกอบการแสดง รูปแบบการแปรแถว

การเก็บรายละเอียด(design refinement) เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ทำให้งานสมบูรณ์ตามองค์ประกอบ การแสดงที่ได้กำหนดไว้ตอนต้น โดยการเก็บรายละเอียด ทั้งหมดต้องสอดรับกับแนวคิด และรูปแบบการแสดง เพื่อให้การสื่อความหมาย ได้อย่างเหมาะสม และไปในทิศทางเดียวกัน

การนำเสนอผลงาน (design presentation) ได้แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ นำเสนอในรูปแบบการแสดง แต่ละชุดการแสดงจะมีการนำเสนอ 4 ครั้งหลัก คือ บันทึกเทปรำถวายพระพรฯ ณ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ (ช่อง 11) พิธีถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม และ 12 สิงหาคม ในส่วนของจังหวัดพะเยา ณ ศาลาประชาคม หริอ ข่วงวัฒนธรรม และเทศบาลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา นอกจากนั้นจะเป็นงานเบ็ดเตล็ดในโอกาสต่างๆ ยกเว้น การแสดงชุด “ชาวพะเยาร้อยดวงใจ น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ” แสดงในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช วันที่ 24 ตุลาคม 2560 ณ พระเมรุมาศจำลอง ริมกว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา

นำเสนอในรูปแบบการประกวด จำนวน 4 ครั้ง ได้รับรางวัล คือ การแสดงชุด “ม.พะเยานบสักกา 84 พรรษาปูจาองค์พ่อเจ้า” ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในการประกวดนาฏศิลป์สร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ครั้งที่ 61 ระดับประเทศ การแสดงชุด “พราหมณียา วัธยายมนตรา อาศิรวาท” ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ประกวดนาฏศิลป์ไทย ระดับมัธยมศึกษา การแสดงรำถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ชุด “นบปูจาพระแม่ฟ้ามิ่งแก้ว”ได้รับรางวัลชนะเลิศ ถ้วยพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ การแสดงรำถวายพระพรสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม - ราชกุมารี ชุด “หกสิบพระชนมพรรษา ปวงประชาน้อมภักดี” รางวัลชนะเลิศ ในการประกวดรำถวายพระพรและรำวงมาตรฐาน

การประเมินผล(design evaluation) ผลงานสร้างสรรค์ทั้ง 15 ชุดนี้ มีการประเมิน 3 กลุ่มๆละ 5 ท่าน ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น ได้แก่ ครู อาจารย์ที่สอนในกลุ่มสาระศิลปะ วิชานาฏศิลป์หรือชุมนุมนาฏศิลป์ จากสถาบันการศึกษาในจังหวัดพะเยา มีการประเมินใน 3 หัวข้อหลัก คือ แนวคิดในการแสดง องค์ประกอบการแสดง ผลการประเมินภาพรวมการแสดง กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ ได้แก่ ปลัดจังหวัดวัฒนธรรมจังหวัด ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม นายกเทศมนตรีเมืองพะเยาและเลขานุการนายกเทศมนตรีเมืองพะเยา มีการประเมินใน 6 หัวข้อหลัก คือ แนวคิดในการสร้างสรรค์การแสดง องค์ประกอบการแสดง (บทประพันธ์, กระบวนท่ารำ,เครื่องแต่งกาย, เพลงและดนตรีประกอบการแสดง, รูปแบบการแปรแถว) การแสดงสามารถสื่อถึงการเทิดพระเกียรติ ความเหมาะสมของการแสดง ความพอใจและประทับใจในการแสดง และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่นจังหวัดพะเยา

โดยภาพรวมของความคิดเห็นจากผลการประเมินพบว่า ผลการประเมินของทุกองค์ประกอบกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น และกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์มีค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในเกณฑ์ดีมาก ไปในทิศทางที่ดีและได้ผลลัพธ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

“ผลงานสร้างสรรค์การแสดงแห่งความจงรักภักดี” อาศัยศิลปะสังคมมาปรุงแต่งเพื่อเฉพาะกิจในปัจจุบันสมัย ก่อให้เรียนรู้และเข้าใจศิลปวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ และนำเอกลักษณ์เด่นมาเป็นปัจจัยในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ โดยสืบสานศิลปวัฒนธรรมจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ไทย-ล้านนา

และสุดท้ายนี้ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยพะเยาที่เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบการแสดง ทั้ง 15 ชุดการแสดง เพื่อเป็นการการสรรเสริญพระเกียรติคุณ เทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ที่มีความสำคัญต่อปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่นชาวพะเยา สร้างความเป็นสิริมงคลให้กับบ้านเมือง อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานในจังหวัดพะเยา กับมหาวิทยาลัย ตามปณิธานของมหาวิทยาลัย “ปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน”

Reference

Dechachart, A. (2013). Thai blessing dance of the Find Arts Department. Silapakorn Journal. 56(1), 6-19.

Iamsakul, C. (2011). The creation of Thai dance design: Creation of Thai dance. Bangkok: Pittakarn Press.

Kitjakhan, C. (2012). Advanced Na Phat Dance. 2nd Ed. Bankgok: Thanapress.

Provincial Cultural Office. (2016). Ethnicities in Phayao. Chiang Mai: Samart Quoting and Service.

Silapanon, D. (2012). A Biography of Her Majesty Queen Sirikit and the Elaboration Arts. Bangkok: Ammarin Printing and Publishing.

Thongkhamsuk, P. (2016). Royal grace of His Majesty King Bhumibol Adulyadej towards Khon Dance. Silapakorn, 59(6), 7-21.

Vejsurak, S. (2004). Choreography principles of Tanpuying Paew Sanitwongsenee. A dissertation of Doctor of Philosophy Program in Thai Dance. Chulalongkorn University.

Wirutrak, S. (2007). 1st Ed. Thai dance in the reign of King Rama IX. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Wirutrak, S. (n.d.) The principle of Thai Dance. 3rd Ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press.